

Turba kaevandamine ja jääksoode taastamise perspektiiv aastani 2050

Mati Ilomets

ökoloogia keskus, TLÜ

30.10.2025 Kuressaare

•RMK looduskaitsekonverents 2025

Kriitiline ja kasutatav varu

- “Säästva arengu seaduse” (vastu võetud 22.02.1995 jõustus 01.04.1995) kohaselt taastuva loodusvaru **kriitiline varu** on väikseim suurus, mis tagab loodusliku tasakaalu ja taastootmise, kaitsereziimide täitmise ning bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilimise

Taastuva loodusvara kasutatav varu

- **Kasutatav varu** on kriitilisest varust ülejääv osa
- Majandustegevuse kavandamisel ei tohi ületada kasutatava varu kehtestatud suurust
- Kasutatava varu suuruse ja aastased kasutusmäärad kehtestab Vabariigi Valitsus, arvestades **looduslikku juurdekasvu**

Turba kaevandamise aastamäär ning kriitilise ja kasutatava varu suurus, VV määrus (Vastu võetud 22.12.2016 nr 150)

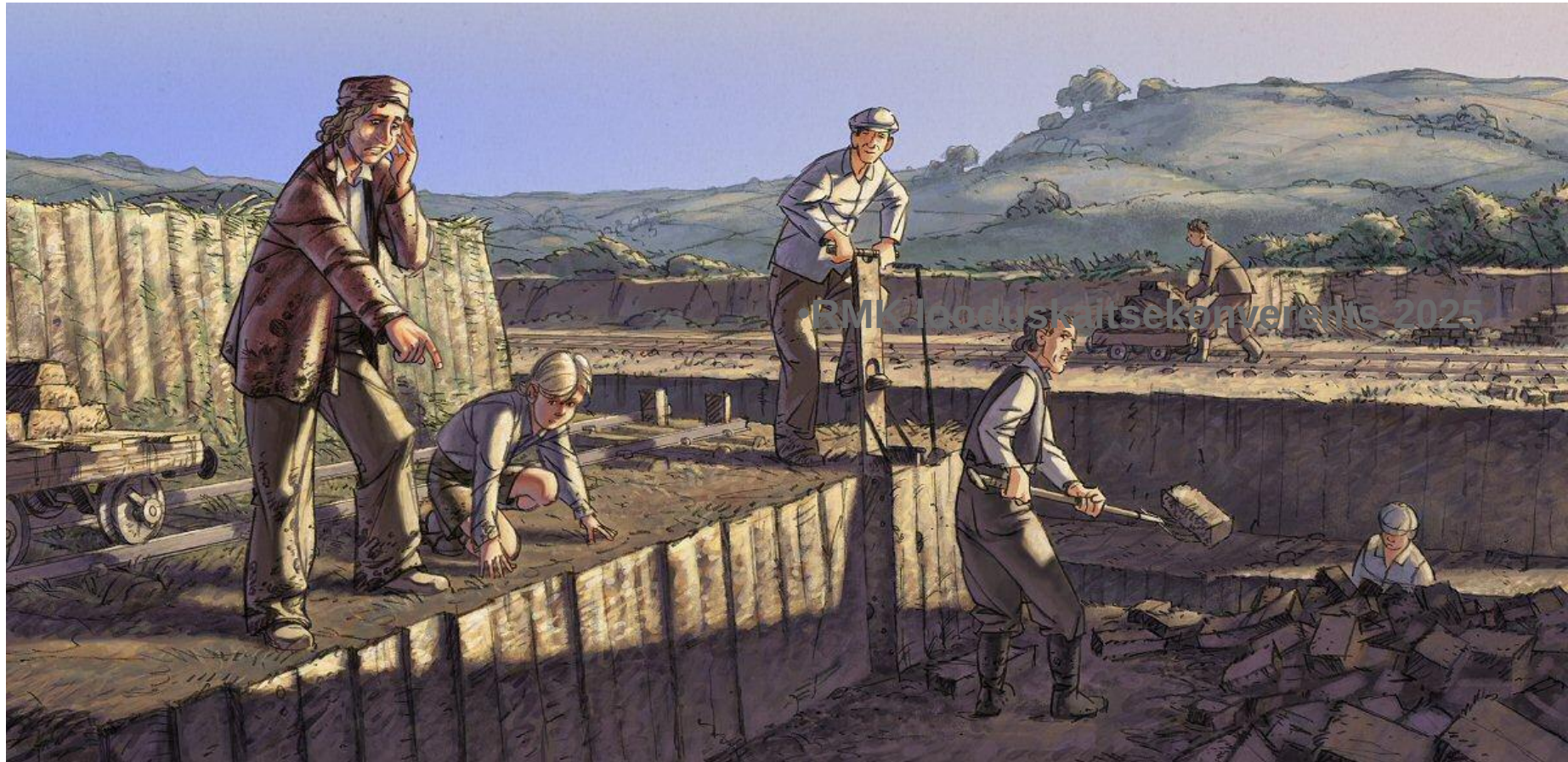
- kriitilise varu suurus – 1 590 000 t/a
- kasutatava varu suurus – 573 100 t/a
- kaevandamise aastamäär 2,85 milj. t/a

Turba kaevandamine, jääkvarud ja jääkväljad

•RMK looduskaitsekonverents 2025

Labidaturba lõikamine Jüütimaal (Taani) 1950.aastal (*Niels Bach'i joonistus*)

Varud lubadega maardlates 2024 ja taotlused

(Kehtivad turbaload_12.06.2024. Maaamet csv)

	plokkide arv	pindala ha	jääkvaru, milj t
hästilagunenud	131	24 822.7	64
vähelagunenud	119	23 285.6	16
KOKKU			80
Taotlused		hästilagunenud	24.11
		vähelagunenud	11.13
		KOKKU	35.24

•RMK looduskaitsekonverents 2025

Turba jääkvarud aktiivsetes maardlates

(Kehtivad turbaload 12.06.2024. Maaamet csv)

aasta		plokkide arv	pindala ha	jääkvaru, milj t
2025				
	hästilagunenud	69 (14)	10917	19.8
	vähelagunenud	45	8170	1.8
2050				
	hästilagunenud	8	1580	8.4
	vähelagunenud	33	5327	3.2
>2050				
	hästilagunenud	50	10808	36
	vähelagunenud	37	9675	11

Jääkväljad taassoostamiseks

- **2025 a. vähemalt 10 000 ha**
- **2050 a. lisandub vähemalt 1 500 ha**

Kurioosumeid

- Erandjuhtudel pakutakse varude ammendumiseks näit.aastaid:
- Hästilagunenud turvas:
- Peetla maardlas **AD 8941**,
- Pööravere maardlas **AD 7176**
- Vähelagunenud turvas:
- Põhara maardlas **AD 5716**,
- Sangla maardlas **AD 3384**

Turba akumulatsioon

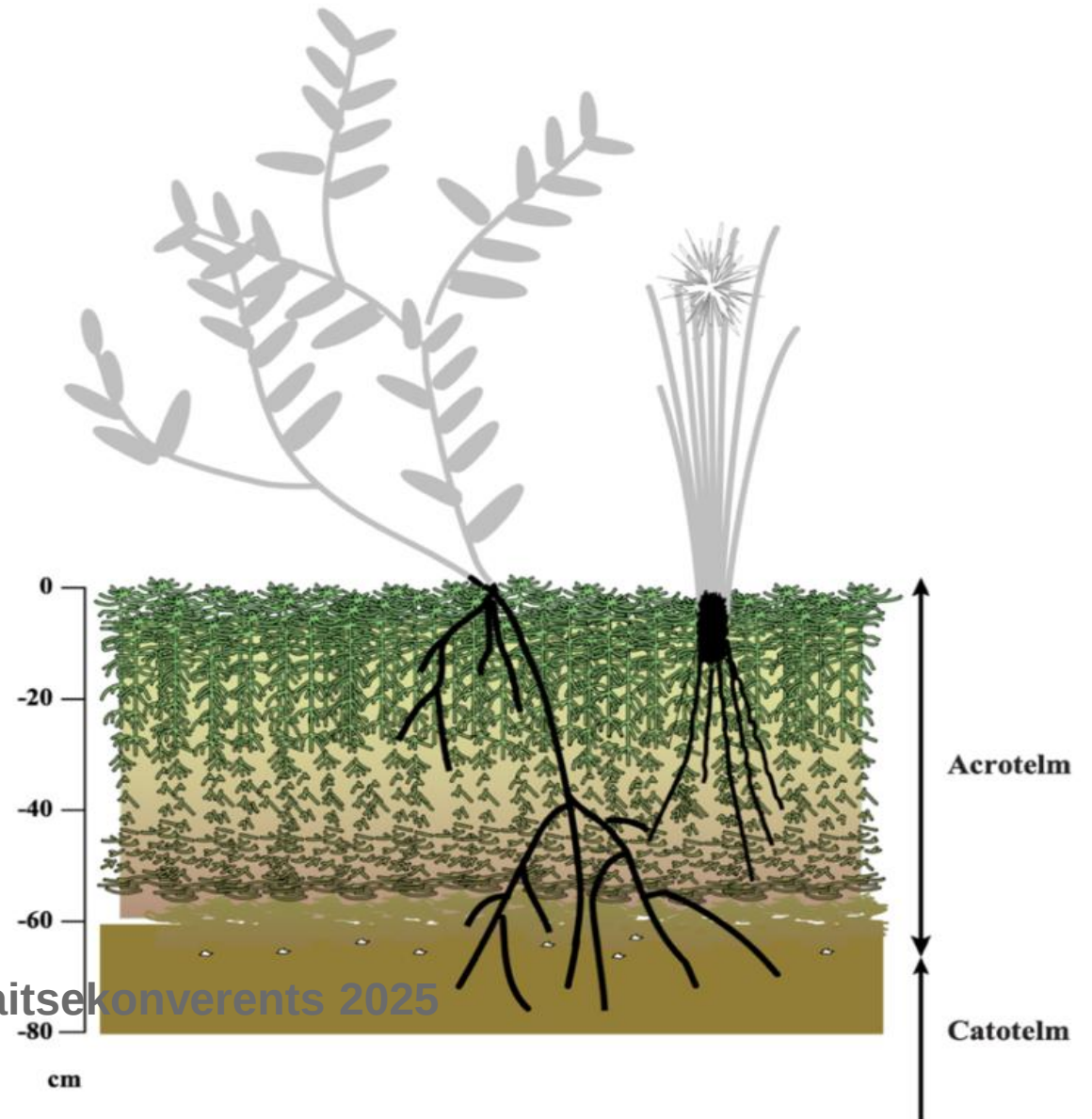

•RMK looduskaitsekonverents 2025

Akrotelm ja katotelm

Akrotelm – pindmine kuni 60 cm paksune kiht kus toimub taimede kasv, lagunemine, taimse massi tihenemine ehk turba moodustumine.

Katotelm – allpool veetaset olev lasund

Turba akumulatsiooni määramine

- **Vajalikud andmed:**

- Iga järgneva turbakihi mahukaal (40% niiskuse juures)
- Turbakihi paksus
- Konventsionaalse radiosüsiniku (^{14}C) dateeringud
- Dateeringute kalibreerimine (nt programmiga OxCal)

Madalsoo- ja rabaturba keskmine pikaajaline akumulatsioon (t/ha.a)

	madalsoo			raba
keskm	0.74		keskm	1.5
std dev	0.33		std dev	0.4

Turba akumulatsioon (t/a) lage- ja puissoodes
Miinusmärk (-) näitab kuivendamisest lähtuvat turba kadu, kui kao suurus on -2 t/ha.a
(Soometsade kohta on andmeid vähe)

	A+B, t/a	D+määramata, t/a	akumulatsioon, t/a
SUM	212 200	-46 700	165 500

KOKKUVÕTE

- Kaevanduslubadega turbavaru on vähemalt **80 milj t**
- Aastal 2050 on lubadega varusid veel **47 milj t**
- Ametlike andmete põhjal ootab juba 2025.a üle **10 000 ha** jääksoid taastamist või velmamiseks (taaselustamiseks)
- Meie soodes moodustub turvast **165 450 t/a**. See on meie soode turba kriitiline varu.
- Praegu kehtiv kasutusmäär on **2 850 000 t/a**

Täna tähelepanu eest!

•RMK looduskaitsekonverents 2025